

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: System wartości nauczycieli studiujących zaocznie

Author: Violetta Rodek

Citation style: Rodek Violetta. (1998). System wartości nauczycieli studiujących zaocznie. "Nauczyciel i Szkoła" T. 1 (1998), s. 90-97

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych Polska - Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Violetta RODEK

System wartości nauczycieli studiujących zaocznie

W humanistyce współczesnej zauważa się od pewnego czasu narastanie zainteresowań problematyką wartości i wartościowań. Człowiek coraz częściej uświadamia sobie centralne miejsce wartości, ich typów, hierarchii, konfliktów, zarówno w życiu jednostek, jak i społeczeństw. H. Świda twierdzi, iż „wartość ma fundamentalne znaczenie w strukturze osobowości, ukierunkowuje ona bowiem wszelkie ludzkie działania”.¹ Wartości preferowane przez jednostkę nie stanowią nigdy izolowanych elementów, lecz pozostają ze sobą we wzajemnych związkach, tworząc system, układ. W życiu każdego człowieka pojawić się mogą różne wartości, i tak jak każdego człowieka cechują odrębne cechy osobowości, tak i system wartości każdej jednostki jest odmienny.

Badania prezentowane w niniejszym artykule dotyczyły „systemu wartości” nauczycieli studiujących zaocznie. Przyjęto za Miltonem Rokeachem iż „system wartości jest trwałą organizacją przekonań o preferowanych sposobach postępowania lub ostatecznych stanów egzystencji wzdłuż kontinuum względnej ważności”.²

W celu udzielenia odpowiedzi na pytanie: „Jak przedstawia się system wartości nauczycieli studiujących zaocznie?” sformułowano dwa problemy szczegółowe:

1. W jakim stopniu nauczyciele studiujący zaocznie akceptują określone wartości?
2. Jakie jest poczucie realizacji tychże wartości u badanych nauczycieli?

---

¹ H. Świda. *Młodziź a wartości*. Warszawa 1979, s. 19.

² Cyt. Za P. Brzozowski. *Skala wartości – Polska wersja tekstu M. Rokeacha*. [w:] R. Ł. Drwał (red.): *Techniki kwestionariuszowe w diagnostyce psychologicznej*. Lublin 1989, s. 82–83.

Akceptacja różnych wartości rozumiana będzie tutaj jako: wyrażanie zgody, aprobaty trwałych przekonań, że specyficzny sposób zachowania jest osobowo lub społecznie lepszy od przeciwnego sposobu postępowania.

Natomiast przez realizację różnych wartości rozumieć się będzie wprowadzenie w życie trwałych przekonań oraz preferowanie określonego (zgodnego z tymi przekonaniem) sposobu zachowania.

Badania prezentowane w niniejszym artykule nad systemem wartości nauczycieli, zostały przeprowadzone w roku akademickim 1996/97. Wzięło w nich udział 70 nauczycielek studiujących zaocznie Pedagogikę Wczesnoszkolną na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (studia II stopnia). Wśród badanych przeważały nauczycielki młode, w wieku do 30 lat, stanowiące 70% badanej populacji. Respondentek w wieku od 31 do 40 lat znalazło się w grupie 30%. Badaną populację charakteryzują nauczycielki o krótkim stażu pracy (do 10 lat) – 82,85% badanych oraz do 5 lat 17,14%.

Zgromadzony materiał empiryczny uzyskany dzięki zastosowaniu kwestionariusza ankiety,³ składającego się z dwu list po 20 wartości, które przez badane nauczycielki były oceniane w dwu aspektach:

- stopnia akceptacji wartości,
- poczucie ich realizacji.

Pierwsza lista wartości zawierała propozycje ogólniejsze, częściej określane jako ostateczne, np. dobro moralne, prawda, pokój; druga natomiast – propozycje konkretne i o mniejszym stopniu ogólności, np. życie towarzyskie, dobra materialne.⁴

Badani nauczyciele oceniali wartości wg instrukcji posługując się 7-stopniową skalą:

- 7 – w bardzo dużym stopniu;
- 6 – w dużym stopniu
- 5 – w dość dużym stopniu
- 4 – średnio
- 3 – raczej w małym stopniu
- 2 – w małym stopniu
- 1 – w bardzo małym stopniu lub w żadnym.

Celem sprawdzenia, które z wartości w większym lub mniejszym stopniu są akceptowane przez badane nauczycielki obliczono średnie ocen odnośnie stopnia akceptacji każdej z 40 wartości. Powyższe dane prezentuje tabela nr 1.

³ Przy konstruowaniu narzędzia badawczego wykorzystano „Kwestionariusz skali ocen wartości” autorstwa P. Olesia.

⁴ Zob. Aneks nr 1.

Tabela 1

Prezentacja średnich ocen stopnia akceptacji określonych wartości przez badanych nauczycieli N = 70

Numer i nazwa wartości	Uzyskana średnia ocen
1. dobro moralne	6,03
4. miłość	5,97
7. pokój	5,82
30. rodzina	5,75
39. zdrowie	5,64
11. praca zawodowa	4,92
32. spokój wewnętrzny	4,92
29. realizacja zadania życiowego	4,91
15. szczęście osobiste	4,88
2. godność osobowa	4,81
3. mądrość	4,77
17. wiedza	4,55
13. sprawiedliwość	4,51
20. wolność osobista	4,32
36. wykształcenie	4,24
31. samodzielność	4,22
34. umiejętność współżycia z ludźmi	4,20
21. dobra materialne	4,10
10. radość życia	4,01
9. przyjaźń	3,98
26. pomoc innym ludziom	3,91
14. szacunek	3,90
5. patriotyzm	3,82
27. poznanie świata	3,82
12. rozwój duchowy	3,81
16. wiara w Boga	3,75
40. życie towarzyskie	3,74
22. kontakt z przyrodą	3,65
24. kultura	3,58
19. własny rozwój	3,47
6. piękno	3,40
23. kształtowanie charakteru	3,40
37. zabezpieczenie bytu	3,28
38. zainteresowania	3,25
25. odnalezienie swego miejsca w życiu	3,17
33. spryt życiowy	3,00
28. pozycja społeczna	2,74
35. wygodne życie	1,94
18. władza	1,92

Analizując i oceniając dane zawarte w tabeli nr 1 można zauważyć, iż najwyższymi cenionymi wartościami wśród badanych nauczycieli studiujących zaocznie były dobro moralne (6,03); miłość (5,97); pokój (5,82); rodzina (5,75); zdrowie (5,64); praca zawodowa (4,92). Z kolei najmniej cenionymi wartościami okazały się: wygodne życie (1,94); władza (2,33); pozycja społeczna (2,74); spryt życiowy (3,00).

Zbliżone do powyższych wyniki badań uzyskał w latach 1983–85 T. Malinowski, prowadząc badania na próbie reprezentacyjnej, obejmującej wszystkie grupy nauczycieli, z wyjątkiem nauczycieli szkół specjalnych i zatrudnionych w placówkach pozaszkolnych. Wyniki badań pozwoliły m.in. na stwierdzenie, iż nauczyciele stanowią grupę dość jednorodną i znacząco różnią się od ogółu społeczeństwa w swojej orientacji socjometrycznej i postawie prospołecznej (wyższa ranga wartości moralnych, intelektualnych i patriotyzmu).⁵

Podobnie cztery lata później, w roku 1989, W. Dróżka, na podstawie badań nauczycieli w wieku od 21 do 65 lat, stwierdziła, że w systemie naczelnych wartości nauczycieli dominują zdecydowanie wartości wydajnej pracy, wysokiego poziomu moralnego, wysokiej kultury umysłowej oraz „mądrych rządów”. Wśród wartości życia codziennego badani najwyżej ocenili rodzinę, pracę zawodową i wartości materialne.⁶

Wydaje się więc, iż pomimo znacznego „przewartościowania wartości” dokonanego w ostatnich latach w polskim społeczeństwie, w systemie wartości nauczycieli zaznacza się pewna stałość. Dominują w nim bowiem ciągle wartości związane z wysokim poziomem moralnym, wydajną pracą, miłością do drugiego człowieka, światem wolnym od wojen i konfliktów, założeniu rodziny, dbałością o zdrowie. W świetle powyższych rozważań słuszny zatem wydaje się pogląd T. Malinowskiego, że połączenie tych wartości z przekazywaną przez nauczycieli wiedzą stanowi o prawidłowym kierunku troski nauczycieli o przyszłość dorastającego pokolenia.⁷

Czy jednak wysoka akceptacja określonych wartości odpowiada równie wysokiemu poczuciu ich realizacji u badanych nauczycieli?

Odpowiedź na powyższe pytanie można znaleźć w danych zawartych w tabeli nr 2.

⁵ Zob. T. Malinowski. Postawy zawodowe nauczycieli. „Studia Pedagogiczne” 1989, tom LIV

⁶ Zob. W. Dróżka. Wartości i cele życiowe nauczycieli. „Edukacja” 1992, nr 1.

⁷ T. Malinowski. op. cit., s. 45.

Tabela nr 2

Numer i nazwa wartości	Uzyskana średnia ocen
36. wykształcenie	5,78
30. rodzina	5,14
4. miłość	4,74
1. dobro moralne	4,65
3. mądrość	4,54
29. praca zawodowa	4,41
14. szacunek	4,41
11. realizacja zadania życiowego	4,35
20. wolność osobista	4,28
2. godność osobowa	4,22
43. umiejętność współżycia z ludźmi	4,20
17. wiedza	4,18
13. sprawiedliwość	4,08
21. dobra materialne	4,07
19. własny rozwój	4,01
9. przyjaźń	3,98
31. samodzielność	3,74
16. wiara w Boga	3,67
15. szczęście osobiste	3,61
24. kultura	3,58
10. radość życia	3,54
22. kontakt z przyrodą	3,52
39. zdrowie	3,50
33. spryt życiowy	3,41
6. piękno	3,40
23. kształtowanie charakteru	3,40
8. prawda	3,38
37. zabezpieczenie bytu	3,28
38. zainteresowania	3,22
25. odnalezienie swego miejsca w świecie	3,17
26. pomoc innym ludziom	3,17
7. pokój	3,15
12. rozwój duchowy	3,11
28. pozycja społeczna	3,07
40. życie towarzyskie	3,04
27. poznanie świata	3,00
35. wygodne życie	2,97
32. spokój wewnętrzny	2,25
5. patriotyzm	2,25
18. władza	1,92

Spośród 40 wartości najwyższe średnie oceny poczucia realizacji tych wartości u badanych nauczycielek uzyskały: wykształcenie (5,78); rodzina (5,14); miłość (4,74); dobro moralne (4,65) oraz mądrość (4,54). Uzyskanie wysokiej średniej oceny poczucia realizacji wykształcenia jako wartości, wydaje się być zrozumiałe, gdyż wszystkie respondentki w czasie przeprowadzania badań studiowały dążąc do uzyskania wykształcenia wyższego. Wysoka średnia poczucia realizacji kolejnych dwóch wartości, tj. rodziny i miłości, może wynikać stąd, iż osoby badane to młode kobiety funkcjonujące już w rodzinie lub dążące do jej założenia.

Analizując dane zamieszczone w tabeli nr 2 można zauważyć, że najniższe średnie oceny poczucia realizacji wartości u badanych nauczycielek studiów zaocznych, otrzymały: władza (1,92); spokój wewnętrzny (2,25); wygodne życie (2,97). Niepokojący wydaje się natomiast fakt, iż respondentki równie rzadko za cel swoich dążeń stawiają patriotyzm (2,25). Być może jedną z przyczyn przywiązania małej wagi do patriotyzmu, należy upatrywać w procesach integracyjnych Polski z Europą.

Stosunkowo niskie oceny poczucia realizacji uzyskały również takie wartości, jak: poznanie świata (3,00) oraz życie towarzyskie (3,04). Fakt ten można chyba wytłumaczyć tym, że nauczyciele uwikłani w problemy codziennej egzystencji, zmęczeni warunkami pracy, trudnościami materialnymi, konfliktami w szkole, poczuciem niedosytu satysfakcji nie mają czasu, ochoty czy też pieniędzy na podróże i kontakty towarzyskie. Jest to jednak tylko przypuszczenie autorki niniejszego artykułu a jego potwierdzeniem mogłyby być dalsze wnikiwe badania w tym zakresie.

Podsumowując można stwierdzić, że poczucie realizacji wartości u badanych nauczycielek studiów zaocznych jest znacznie niższe niż ich akceptacja. Dotyczy to w szczególności takich wartości jak: dobro moralne, spokój wewnętrzny, samodzielność, miłość. W sześciu przypadkach poczucie realizacji wartości okazało się wyższe niż ich akceptacja. Do wartości tych nauczyciele zaliczają: szacunek, własny rozwój, pozycję społeczną, spryt życiowy, wygodne życie, wykształcenie.

Badania zaprezentowane w niniejszym artykule nie wyczerpują problematyki związanej z systemem wartości uznawanych przez nauczycieli studiów zaocznych. Ze względu jednak na ważkość problematyki aksjologicznej w kształceniu zaocznie studiujących nauczycieli należałoby podjąć i prowadzić dalsze badania w tym zakresie.

ANEKS NR 1

„Wartości I”

1. Dobro moralne (życie moralne, postępowanie zgodne z sumieniem)
2. Godność osobowa (poczucie własnej godności, szacunek dla siebie)
3. Mądrość (mądrość życiowa, rozwój intelektualny, szerokie perspektywy myślowe)
4. Miłość (miłość do drugiego człowieka, dawanie i doświadczanie miłości, miłość bliźniego)
5. Patriotyzm (umiłowanie i praca dla Ojczyzny, dążenie do wolności i demokracji)
6. Piękno (piękno świata, kontemplacja piękna przyrody i sztuki)

7. Pokój (pokój na świecie, świat wolny od wojen i konfliktów, spokój)
8. Prawda (dążenie do prawdy, odkrywanie i obrona prawdy, odrzucanie fałszu)
9. Przyjaźń (posiadanie przyjaciół i bycie przyjacielem dla kogoś, kontakty z przyjaciółmi)
10. Radość życia (cieszenie się życiem, życie pełnią – przyjemności, rozrywka, humor)
11. Realizacja zadania życiowego (postępowanie zgodne z wybranymi celami, realizacja powołania życiowego)
12. Rozwój duchowy (pogłębianie kontaktu z Bogiem, dążenie do doskonałości, do świętości)
13. Sprawiedliwość (sprawiedliwe, równe prawa i obowiązki dla wszystkich, równość)
14. Szacunek (szacunek i uznanie u innych ludzi)
15. Szczęście osobiste (poczucie dobrze przeżywanego życia, zadowolenie z życia i z siebie)
16. Wiara w Boga (religia, życie religijne, zbawienie)
17. Wiedza (zdobywanie, gromadzenie i posiadanie wiedzy, erudycja)
18. Władza (posiadanie władzy, rządzenie, kierowanie biegiem spraw i ludźmi)
19. Własny rozwój (poznanie i rozwijanie swych zdolności, realizowanie swych możliwości)
20. Wolność osobista (wolność wyboru, niezależność)

„Wartości II”

21. Dobra materialne (posiadanie pieniędzy, dobrobyt, majątek, bogactwo)
22. Kontakt z przyrodą (życie blisko natury, zachwyt pięknem przyrody, turystyka)
23. Kształtowanie charakteru (praca nad sobą, rozwijanie w sobie człowieczeństwa, pokonywanie wad)
24. Kultura (tworzenie lub korzystanie z dóbr kultury: książka, muzyka, film, itp.)
25. Odnalezienie swego miejsca w życiu (odnalezienie się w życiu, w społeczeństwie, bycie na swoim miejscu)
26. Pomoc innym ludziom (bezinteresowna pomoc i praca dla innych, służenie ludziom)
27. Poznanie świata (podróże i zwiedzanie innych krajów)
28. Pozycja społeczna (wysokie stanowisko, kariera, prestiż, sukces zawodowy i społeczny)
29. Praca zawodowa (praca w zawodzie, mieć dobrą pracę, zadowolenie z pracy)
30. Rodzina (założenie rodziny, szczęście rodzinne, dobre wychowanie dzieci)
31. Samodzielność (usamodzielnienie się w życiu, samowystarczalność)
32. Spokój wewnętrzny (harmonia, wolność od wewnętrznych konfliktów)
33. Spryt życiowy (umiejętność ustawienia się w życiu, łatwa adaptacja)
34. Umiejętność współżycia z ludźmi (tolerancja, otwartość, życzliwość, zrozumienie)

-
35. Wygodne życie (życie przyjemne, łatwe, bez wysiłku i problemów)
  36. Wykształcenie (zdobycie wykształcenia, ukończenie studiów)
  37. Zabezpieczenie bytu (zdobycie niezbędnych środków materialnych do życia, mieszkanie)
  38. Zainteresowania (rozwijanie zainteresowań, hobby)
  39. Zdrowie (sprawność fizyczna i umysłowa, korzystny wygląd, sport, zdrowe środowisko)
  40. Życie towarzyskie (przebywanie z ludźmi, rozmowy, kontakty towarzyskie)